

Для отримання методичних демонстраційних (наочних) матеріалів ми зверталися до територіальних органів ДСНС, Національної поліції України, закладів охорони здоров'я та інших органів виконавчої влади, а також до Товариства Червоного Хреста України. Навчання в класі безпеки здійснюється відповідно до типових освітніх програм, зокрема при реалізації наскрізних змістових ліній: екологічна безпека, громадянська відповідальність, здоров'я та безпека [3].

Література

1. Кодекс цивільного захисту України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 34-35, ст.458 .
2. Розпорядження КМУ від 07 вересня 2022 р. № 792-р «Про внесення зміни до плану основних заходів цивільного захисту на 2022 рік».
3. Наказ МОН України від 10 лютого 2023 року № 135 «Про Деякі питання створення та функціонування класів безпеки у закладах освіти»
4. Лист МОН України від 30 вересня 2022 р. № 4/2782-22 «Про запровадження класів безпеки у закладах освіти».

Створення безпечного освітнього середовища в процесі занять туризмом і краєзнавством

Валентина Редіна, Олена Сторожук

Питання збереження життя та здоров'я дітей було першочерговим завданням діяльності освітян України в усі часи. Особлива увага цьому питанню надається в умовах збройної агресії росії в Україні, коли гинуть мирні мешканці, зокрема діти. Відповідно до рекомендацій Міністерства освіти і науки України, викладених у наказі «Про організацію освітнього процесу» від 06.03.2022 №1/3371-22, зазначається, що «Пріоритетом для нас є забезпечення максимально важливої безпеки для кожної дитини, кожного працівника системи освіти. У зв'язку з тим, що в частині регіонів України зберігається реальна загроза для життя та здоров'я мирних мешканців, а в більшості регіонів по кілька разів на день оголошується повітряна тривога, рекомендуємо організувати роботу закладів освіти у залежності від конкретної ситуації» [1]. Лабораторією позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України розроблена наскрізна навчальна програма з позашкільної освіти оздоровчого напрямку «Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій», яка рекомендована вченою радою Інституту від 31 березня 2022 року та доведена до відома закладів позашкільної освіти через низку методологічних семінарів, які проводили Міжнародна асоціація позашкільної освіти, КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», державні заклади позашкільної освіти [2].

Певний практичний досвід створення безпечного освітнього середовища накопичений у Комунальному закладі «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради. Залучення дітей до занять туризмом і краєзнавством передбачається навчальними програмами проведення практичних занять на місцевості (70% від загальної кількості годин), а це завжди безпечне середовище: ліс, гори, річка, море, підвищений рельєф місцевості тощо.

Відповідно до статей 4, 6, 15 Закону України «Про позашкільну освіту» [3] з метою формування здорового способу життя, пропаганди туризму серед дітей, підвищення рівня спортивної майстерності дітей та молоді, забезпечення безпеки проведення туристських походів і екскурсій Міністерство освіти і науки України наказом від 02.10.2014 № 1124 затвердило нормативно-правові акти, які регламентують порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи, зокрема:

1. Інструкцію щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю;

2. Інструкцію щодо організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською і студентською молоддю [4].

Слід підкреслити, що з 2014 року наказ № 1124 – це єдиний документ, який регламентує порядок проведення туристських походів, подорожей, екскурсій з учнівською та студентською молоддю закладів освіти України. Названі інструкції затверджують повноваження керівника закладу освіти, який проводить похід, здійснює туристську мандрівку, або організує екскурсію, містять вимоги до керівника, заступника керівника, будь-якого заходу туристського напрямку, його права та обов'язки. Згідно з цими Інструкціями керівник (його заступник) зобов'язані провести інструктаж з учасниками походу, екскурсій, їх батьками про відповідні заходи щодо уникнення небезпеки та запобігання травматизму, забезпечити під час походу, екскурсій додержання учасниками правил дорожнього руху, правил пожежної безпеки, безпеки життєдіяльності, організувати всебічну підготовку учасників із питань надання першої домедичної допомоги.

Кожен керівник закладу освіти будь-якого типу повинен обов'язково на початку навчального року провести нараду з усіма педагогами щодо дотримання вимог наказу МОН України від 02.10.2014 року № 1124 під час організації будь-яких заходів, пов'язаних із виходом, виїздом учнів, студентів закладу за його межі. Кожен педагог повинен розписатись у спеціальному журналі, що він ознайомлений із змістом названого документа. Вважаємо за необхідне акцентувати увагу на те, що на кожен похід, екскурсію, подорож видається по закладу освіти наказ про проведення зазначеного заходу (коли, куди, кількість учасників, хто керівник), у якому обов'язково прописана така фраза: «.....Покласти відповідальність за життя та здоров'я дітей-учасників походу (екскурсій, подорожі) на двох керівників (указуються їх прізвища, ім'я, по батькові)». Названі керівники повинні підписатися під наказом. У разі відсутності підписів вони юридично не несуть відповідальність за життя та здоров'я дітей-учасників заходу. Це питання повинно бути обов'язково на контролі адміністрації. Усі ці вимоги є нормою діяльності керівників гуртків будь-якого профілю на станції юних туристів, обов'язково прописані в посадових обов'язках кожного працюючого педагога. У свою чергу керівники гуртків із першого заняття зі своїми вихованцями знайомлять їх із правилами поведінки в закладі (вступний інструктаж) та в навчальному кабінеті (первинний інструктаж). Вихованці гуртків старшого шкільного віку розписуються в спеціальному журналі, за ведення якого відповідає керівник, і він зберігається поруч із журналом гурткової роботи.

Як правило, у канікулярний період керівники гуртків організують зі своїми вихованцями похід або подорож, екскурсію. Обов'язково перед цим заходом керівник проводить цільовий інструктаж, що теж фіксується в зазначеному журналі. На кожен гурток заводиться окремий журнал.

Більше вимог до керівників груп, які здійснюють туристський похід (пішохідний, водний, велосипедний, гірський) зі своїми вихованцями. У цьому разі (крім наказу по закладу, інструктажів) обов'язковою умовою є випуск групи в похід через маршрутно-кваліфікаційну комісію (МКК), що діє при Комунальному закладі «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради. До МКК керівник походу подає маршрутний лист, який розглядається цією комісією. МКК, урахувавши кваліфікацію керівника, дає дозвіл на здійснення походу, що позначається в маршрутному листі.

З метою надання практичної та методичної допомоги керівникам походів Комунальний заклад «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради організовує семінари-практикуми, навчально-тренувальні збори, навчальні походи з педагогами закладів освіти Харківщини, що сприяє підвищенню їх туристської кваліфікації. Особливо слід назвати видання методистами КЗ «Харківська облСЮТур» Харківської обласної ради рекомендацій з питань безпеки учасників походів. Як приклад, можна навести методичні поради «Питання техніки безпеки у велопоході» (автор Поляков О.О.), «Техніка безпеки у водному поході» (автор Кондратенко О.М.). В умовах сьогодення актуальним є видання збірки «Методичні рекомендації щодо організації занять із тактичної медицини для вихованців гуртків» (автор Астапова Т. М.), яка видана у 2022 році, є в наявності в Комунальному закладі «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради. Усі бажаючі позашкільники можуть безкоштовно її одержати.

Необхідно звернути увагу й на таку популярну серед учнівської молоді Харківщини форму роботи, як екскурсії, особливо автобусні навчально-тематичні. У цьому разі вимоги до організації екскурсій теж викладені в наказі МОН України від 02.10.2014 № 1124 і освітяни Харківщини дотримуються цих вимог. Особливо треба акцентувати увагу педагогів на необхідність страхування учасників від нещасних випадків під час екскурсій. З досвіду роботи Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради слід зауважити, що страхування дітей є обов'язковим, бо, крім застрахованого транспортного засобу (автобусу), який перевозить учасників, автобусна страховка діє лише в разі ДТП, а в разі травмування дитини під час огляду екскурсійного об'єкта необхідний інший страховий поліс.

Наш заклад давно і плідно співпрацює з Публічним акціонерним товариством «Національна акціонерна страхова компанія «Оранта» згідно з договором. На кожну екскурсію оформлюється колективна страховка на керівника групи. Водночас страхування учасників походів, змагань здійснюється строго персонально на кожного учасника. У разі відсутності страховок МКК не випустить групу в похід, а головна суддівська колегія не допустить команду юних туристів до участі в змаганнях. В останні роки, щоб уникнути подібних випадків страхування учасників змагань ми проводили їх у польових умовах, куди запрошували страхового агента. Це було зручно для тренерів команд із області, тому що не треба було їхати до Харкова ще раз, а питання страхування вирішувалося на місці проведення змагань.

Ураховуючи викладене вище, необхідно наголосити, що безпосередня відповідальність за життя і здоров'я здобувачів освіти під час проведення походів, змагань, екскурсій, подорожей покладається на конкретного педагога, але й адміністрація закладу позашкільної освіти не може бути осторонь цього питання. Перед кожними канікулами обов'язково видається по закладу наказ про

попередження дитячого травматизму. Корисним із цього питання буде видання «Шкільного світу» під назвою «Управління та нагляд за безпекою життєдіяльності» [5].

Узагальнюючи, можемо зазначити: багаторічний досвід роботи Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» дає нам право стверджувати, що створення безпечного освітнього середовища в процесі занять туризмом і краєзнавством можливе за умови відповідальності кожного педагога за доручену справу та тісної співпраці адміністрації, педколективу, батьків і дітей.

Література

1. «Про організацію освітнього процесу»: наказ МОН України від 06.03.2022 № 1/3371-22.
2. Наскрізна навчальна програма з позашкільної освіти оздоровчого напрямку «Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій». Рекомендовано вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 4 від 31 березня 2022 року). К, 2022.
3. Закон України «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 № 1841-III.
4. «Про затвердження нормативно-правових актів, які регламентують порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи»: наказ МОН України від 02.10.2014 року № 1124.
5. Управління та нагляд за безпекою життєдіяльності. Бібліотека шкільного світу. Київ. 2013, 127 с.

Створення безпечного освітнього середовища в закладі позашкільної освіти фізкультурно-спортивного профілю (з досвіду діяльності КЗ «Сахновщинський дитячо-юнацький клуб фізичної підготовки «Олімп»)

Валентин Пахуций

Створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти є одним із пріоритетів у забезпеченні конституційних прав дітей на освіту. Стаття 1 Закону України «Про повну загальну середню освіту» дає визначення безпечного освітнього середовища як сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової або моральної шкоди внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та будівельних норм і правил законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, недопустимість дискримінації за будь-якою ознакою, а також унеможливають вживання на території закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин [1].

Відповідно до програми розвитку Комунального закладу «Сахновщинський ДЮКФП «Олімп» на 2021–2024 роки в нашому закладі позашкільної освіти фізкультурно-спортивного профілю створено належні умови, необхідні для реалізації завдань забезпечення якості та безпеки освітнього процесу.

Одними з головних принципів, на яких базується діяльність КЗ «Сахновщинський ДЮКФП «Олімп», є принцип гнучкості й адаптивності, що полягає в здатності закладу оперативного реагувати на зміну зовнішніх чинників і подій, що відбуваються в суспільстві, та принцип автономності закладу освіти, що передбачає самостійність, незалежність і відповідальність у прийнятті рішень